

Norra Finantsmehhanismist 2009-2014 rahastatud programmi
„Sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja pereelu tasakaal“
väiketoetuskeemi lisataotlusvooru korraldamise
ja toetuse andmise tingimused

JUHEND

I ÜLDSÄTTED

Üldine raamistik avatud taotlusvooru korraldamiseks

- (1) Norra finantsmehhanismi 2009-2014 peamised eesmärgid on aidata kaasa majandusliku ja sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamisele Euroopa Majanduspiirkonnas ning tugevdada kahepoolseid suhteid Norra ja abisaajariikide vahel.
- (2) Norra finantsmehhanismist 2009-2014 rahastatud programmi „Sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja pereelu tasakaal“ peamiseks eesmärgiks on Eestis soolise võrdõiguslikkuse edendamine ning töö-, pere- ja eraelu tasakaalu toetamine läbi teadlikkuse tõstmise mõlemas valdkonnas.
- (3) *Programmioperaator* vastutab programmide ettevalmistamise, rakendamise ja eesmärkide saavutamise eest. Programmi „Sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja pereelu tasakaal“ programmioperaatoriks on Sotsiaalministeerium.
- (4) *Projekti elluviija* on avaliku või erasektori äri- või mitteäri- asutus ja valitsusväline organisatsioon, mis viib ellu Norra finantsmehhanismist 2009-2014 rahastatavat projekti.
- (5) *Toetus* on projektitaotluses kirjeldatud tegevuste elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks mõeldud sihtotstarbeline kaasrahastus, mis moodustub 85% ulatuses Norra Kuningriigi vahenditest ja 15% ulatuses Eesti riigi programmitasandi kaasfinantseeringust. Projekti omafinantseeringu minimaalne määr on 15% abikõlblikest kuludest, valitsusvälistele organisatsioonidele minimaalselt 10% abikõlblikest kuludest.
- (6) *Väiketoetuskeemi lisataotlusvoor* on programmioperaatori poolt programmi eesmärkide saavutamiseks kindlatel tingimustel korraldatav avalik projektitaotluste konkurss. Lisataotlusvooru raames taotletakse toetusi töö-, pere- ja eraelu tasakaalu toetamise valdkonnas.
- (7) *Projektileping* on programmioperaatori ja projekti elluviija vahel etteantud vormil sõlmitud leping, mis reguleerib konkreetse projekti rakendamist ja toetuse vahendite kasutamist.

II OLUKORRAKIRJELDUS MUREKOHAD JA VAJADUSTE HINNANG

(1) Mida me mõtleme soolise võrdõiguslikkuse all?

Sooline võrdõiguslikkus on soolise võrdõiguslikkuse seaduse¹ kohaselt naiste ja meeste võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus tööelus, hariduse omandamisel ning teistes ühiskonnaelu valdkondades osalemisel.

Sooline võrdõiguslikkus on inimõiguste, avaliku hüve ja demokraatia küsimus. Kaasaegse inimõiguste kontseptsiooni kohaselt nähakse ühiskonna soolises kihistumises mitte ainult takistust tasakaalustatud inimarengule, vaid ka inimõiguste rikkumist. Demokraatia ja majanduse arengu eelduseks on, et indiviididel on soost sõltumata võrdsed võimalused end ühiskonnas teostada.

Sooline võrdõiguslikkus laiemas mõttes tähendab sellist olukorda ühiskonnas, kus kõik inimesed on vabad arendama oma võimeid ja tegema valikuid, mida ei piira traditsioonilised soorollid ning -stereotüübid ja naiste ning meeste vaheline hierarhiline võimusuhe.

Sooline võrdõiguslikkus kitsamas mõttes tähistab poliitikavaldkonda, mis tegeleb ühiskonna kahe kõige suurema sotsiaalse grupi – naiste ja meeste – sotsiaalsete suhete, sh võimusuhte tasakaalustamisega.

Mõiste soolisus viitab naistele ja meestele omistatud sotsiaalsetele rollidele, vastutusele ja võimalustele, tähistades eelkõige kultuurilisi tavasid, norme ja väärtusi, mis määravad naiseks ja meheks olemise tingimusi, st ühiskonnapoolseid ootusi, mitte nende bioloogilisi erinevusi. Sooline identiteet ja soorollid pole kaasasündinud, need on õpitud ja kujundatud sotsiaalsete normide ja kehtivate tavade ning ideoloogiate poolt, seega ka muutuvad ja muudetavad.

(2) Olukord Eestis

Tööelu²

Tööturu horisontaalne segregatsioon

Praegune olukord tööturul peegeldab kehtivat sooideoloogiat ning soopõhiste stereotüüpide alusel tehtavaid otsuseid. Kuna mehed ja naised on hõivatud erinevatel tegevusaladel, siis võime öelda, et ühiskonnas on selgelt kujunenud nõ *meeste ja naiste tööd* (horisontaalne segregatsioon). Naised on endiselt ülekaalus tegevusaladel, mida peetakse küll oluliseks, kuid mis ei ole väga kõrgelt hinnatud/tasustatud (sotsiaal- ja tervishoiu ning hariduse valdkond). Mehed domineerivad omakorda ehituse, energeetika ning veonduse valdkondades. Taolise segregatsiooni üks negatiivsetest külgedest ilmnes 2008. aastal, mil ülemaailmse majanduslanguse tagajärjel hakkas inimeste tööhõive määr ühiskonnas langema – töökaotajate hulgas oli rohkem mehi kui naisi, sest kriis mõjutas esmajärjekorras sektoreid, kus töötavad peamiselt mehed.

Horisontaalselt segregeeritud tööturuga kaasneb soolise võrdõiguslikkuse seisukohast ka hulk teisi probleeme. Näiteks piiravad ühiskonnas levinud arusaamad nn naiste ja meeste töödest inimeste eneseteostusvõimalusi. See omakorda tähendab, et ühiskond kaotab erinevates valdkondades suurel hulgal andekaid tegutsejaid, sest inimeste tõeline

¹ Soolise võrdõiguslikkuse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13223681?leiaKehtiv>

² Soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks tööelus on Eestis varem ellu viidud mitmeid tegevusi. Vt näiteks: Euroopa Liidu Transition Facility 2006 programmi mestiprojekt „Meeste ja naiste võrdõiguslikkus – tõhusate ja jätkusuutlike ettevõtete põhimõte ja eesmärk“: <http://vana.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiiguslikkus/tooelu.html> (vt lehe alumises osas); ESF programm „Soolise võrdõiguslikkuse edendamine 2008-2010“: http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sooline_vordoiiguslikkus/tooelu/soolise_vordoiiguslikkuse_edendamine_2011-2013.pdf

potentsiaal jääb kasutamata.³ Selgelt naiste ja meeste töödeks jaotunud tööturg kitsendab ka järgmiste põlvkondade valikuvõimalusi ning traditsioonilised ootused ja eeskujud ei piira mitte ainult kutse- ja erialade valikuid, vaid ka tööandjate võimalusi leida kõrgelt kvalifitseeritud ja motiveeritud tööjõudu.

Tööturu vertikaalne segregatsioon

Naised ja mehed töötavad ka erinevatel ametialadel (vertikaalne segregatsioon). 2012. aastal olid 32,7% juhtidest naised.⁴ Naiste osakaal suurte börsiettevõtete juhatuse liikmete hulgas oli samas vaid 26% ja samade ettevõtete nõukogude liikmete seas vaid 8%.⁵ Esimene naissoost börsiettevõtte juhatuse esimees asus ametisse 2013. a mais.⁶

Taalise olukorra põhjuseid tuleb muuhulgas otsida ühiskonnas valitsevatest stereotüüpsetest hoiakutest. 2013. aasta soolise võrdõiguslikkuse monitooringu kohaselt nõustus alla poolte (48%) vastajatest väitega, et naiste kaasamine kõrgematele ametikohtadele oleks organisatsioonidele kasulik. Enam kui kolmandik vastanutest (37%) ei olnud selle väitega aga nõus.⁷ Samal ajal näitas monitooring, et isikliku kokkupuute omamisel naisjuhtidega (nt oma töökohal) peeti naisjuhtide jõudmist kõrgetele ametikohtadele organisatsioonile palju kasulikumaks.⁸ Sellest võib järeldada, et naiste osakaalu suurendamine tipp-ametikohtadel on äärmiselt vajalik nii ühiskonna suhtumise muutmiseks kui ka selle kaudu kõigi naiste karjäärivõimaluste järk-järguliseks parandamiseks.

Naiste karjääriredelil tõusmise ja otsuste langetamise parema soolise tasakaalu saavutamise takistustena võib välja tuua ka töö-, pere- ja eraelu ühitamise probleemistiku. Naised näivad tööandjatele ebakindlamate ja vähem pühendunud töötajatena kui mehed. Samuti takistab naiste tõusu karjääriredelil sobivate (nais)eeskujude, mentorlusvõimaluste ning teatud valdkondades ka asjakohaste kogemuste vähesus.

Palgalõhe

Tööturu segregatsioon on üheks põhjuseks, miks sooline palgalõhe Eestis nii kõrge on (29,9% 2013. aastal⁹).

Aastatel 2009-2010 viidi Sotsiaalministeeriumi tellimusel Euroopa Sotsiaalfondist kaasrahastatud programmi „**Soolise võrdõiguslikkuse edendamine 2008-2010**“¹⁰ raames läbi põhjalik uuring, millega selgitati palgalõhe olemust ja põhjuseid. Uuringu läbiviijad Poliitikauuringute Keskus Praxis ja Eesti Rakendusuuringu Keskus CENTAR andsid ka soovitusi selle kohta, kuidas palgalõhe vähenemisele kaasa aidata. Uurimustöö näitas, et võttes aluseks reaalpalka, oli aastatel 2000-2008 meeste ja naiste vaheline keskmine palgalõhe Eestis 28,6%. Selgitamata palgalõhe (näitaja, mida ei ole võimalik põhjendada meeste ja naise erinevate oskuste, hariduse, kogemuse jms-ga) moodustas

³ Järviste, L, „Sooline võrdõiguslikkus ja ebavõrdsus: hoiakud ja olukord Eestis 2009. aastal“, Poliitikaanalüüs, Sotsiaalministeeriumi toimetised 3/2010: 5 saadaval:

http://vana.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Toimetised/2010/toimetised_20103.pdf

⁴ Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

⁵ Euroopa Komisjoni andmetel. Vt http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/business-finance/executives-non-executives/index_en.htm

⁶ Vt

<https://newsclient.omxgroup.com/cdsPublic/viewDisclosure.action?disclosureId=545191&messageId=671943>

⁷ Faktum ja Ariko, Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2013 http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/sooline_vo_monitooring_2013_veeb.pdf

⁸ Ibid,7

⁹ Euroopa Liidu keskmine aastal 2011 oli 16,2%. Info saadaval Eurostati andmebaasist:

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tsdsc340&language=en>

¹⁰ Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Eesti Rakendusuuringu Keskus CentAR, Sotsiaalministeerium:

http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/2_raport.pdf

sellest ligikaudu 85%. Samal perioodil täheldati ka nii selgitatud kui ka selgitamata palgalõhe kasvu.

Uuring tuvastas, et kõrge palgalõhe taga on erinevad omavahel seotud tegurid, sh ühiskonnaliikmete üldised hoiakud ja ühiskonnas levivad stereotüübid, poliitikakujundajate teadlikkus soolisest võrdõiguslikkusest ja selle süvalaiendamisest (süsteemaatilistest integreerimisest kõikide ühiskonnaelu valdkondade poliitikate kõigisse etappidesse), naiste karjäärkatkestused, töö-, pere- ja eraelu ühitamise praktikad ja tööturu sooline segregatsioon.

Lapsevanemate hõive¹¹

Sooline erinevus ilmutab ennast ka tööhõives – Eurostati andmetel oli 2012. aastal Eestis 20-64-aastaste meeste hõivemäär 75,2%, naiste oma 69,3%.

Alla 3-aastaste laste emade ja isade tööturul osalemise määras on tähelepanuväärseid erinevusi. Vahemikus 2000-2009 oli Statistikaameti andmetel väikelaste emade hõive määr 45-55%. Kõigest 30,6% naistest, kelle leibkonnas oli alla 3-aastane laps, käisid 2012. aastal tööl (meeste seas oli see protsent 90%). Leibkondades, kus noorim laps oli 3-6-aastane, oli töölkäivate naiste protsent märkimisväärselt kõrgem – 76,4%.¹² Seega ei soovi või ei saa paljud väikelaste emad tööd ja pereelu ühitada ning on tööturul seetõttu passiivsed.

Seisuga 31. detsember 2014 oli lapsehoolduspuhkusel olijatest ja vanemahüvitist saajatest mehi alla üheksa protsendi¹³. Seega kannab vaid marginaalne osa isadest väikelapse kasvatamisel põhivastutaja rolli. Isade ning meeste seas laiemalt pole levinud ka osaaajaga töö, mis võimaldaks töö kõrval panustada jõuliselt ka teistele elurollidele. Meestega võrreldes töötavad naised oluliselt rohkem osalise koormusega ning kõige suurem on erinevus kuni 3-aastaste lastega leibkondades. 54% naistest, kes töötavad osalise koormusega on selle põhjusena toonud välja kellegi eest hoolitsemise vajaduse.¹⁴ Lisaks on naised võrreldes meestega ka oluliselt sagedamini oma tööaega lühendanud või võtnud töölt vabu päevi seoses hoolitsuskohustusega. Kuna laste eest hoolitsemist peetakse Eestis enamasti just naiste, mitte mõlema vanema võrdseks vastusvaldkonnaks, on naistel meestest pikemad karjäärkatkestused, mis hakkavad negatiivselt mõjutama nende tulevase karjäärivõimalusi, majanduslikku iseseisvust, sissetulekuid ning lõpuks ka pensioni suurust.

Ilmselt oleks hoolduskoormus emade ja isade vahel võrdsemalt jagatud ka taskukohase ja kvaliteetse lastehoiuteenuse parema kättesaadavuse korral ning kui ka tööandjad soosiks ja rakendaks rohkem töö-, pere- ja eraelu ühitamise võimalusi.

Eelnimetatud probleemid mõjutavad lisaks hõivenäitajatele ka laiemalt naiste ja meeste võimalusi ennast tööalaselt teostada, osaleda pereelus ja laste kasvatamises, panustada ühiskonnaellu.

¹¹ Soovitame tutvuda ka Laste ja pere arengukavaga 2012–2020:

http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Pealeht_lapsed_ja_pered/lpa_2012-2020_taiendatud_2013.pdf

¹² Krusell, S. Töö- ja pereelu ühitamine kui naiste ülesanne?, Statistikaameti väljaandest „Mehe kodu on maailma, naise maailm on kodu?“, Tallinn 2011, lk 74, saadaval: http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=25640

¹³ Seletuskiri aruannetele "Määratud vanemahüvitised liikide lõikes" seisuga 30. november 2014 ja "Määratud vanemahüvitised sotsiaalmaksuga maksustatava tulu lõikes" seisuga 01. detsember 2014 saadaval: <http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/2014-a-vanem/>

¹⁴ Krusell, S. Töö- ja pereelu ühitamine kui naiste ülesanne?, Statistikaameti väljaandest „Mehe kodu on maailma, naise maailm on kodu?“, Tallinn 2011, lk 68, saadaval: http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=25640

III TOETUSE ANDMISE ALUSED

Toetuse andmise eesmärgid ja oodatav tulemus

- (1) Väiketoetusskeemi lisataotlusvooru eesmärk on soolise võrdõiguslikkuse edendamine töö-, pere- ja eraelu tasakaalu ühitamise toetamise abil.
- (2) Toetatavate projektide elluviimise tulemusena on suurenenud organisatsioonide võimekus toetada töötajaid töö-, pere- ja eraelu tasakaalu ühitamisel parandades seeläbi töötajate (töö)elukvaliteeti ning organisatsiooni konkurentsivõimet.

Toetatavad tegevused

- (1) Käesoleva taotlusvooru raames toetatakse töö-, pere- ja eraelu tasakaalu soodustavate abinõude välja töötamist ning piloteerimist.
 - (2) Oodatud on tööandjate, valdkonnas tegutsevate organisatsioonide ja võrgustike algatused ja tegevused, mis suurendavad organisatsioonide suutlikkust parandada töökeskkonda ja elukvaliteeti töö-, pere- ja eraelu ühitamise toetamise kaudu.
 - (3) Ootame projekte:
 - mis viiakse ellu tööandjate poolt või nendega koostöös;
 - mille tegevused avaldavad positiivset mõju potentsiaalselt vähemalt 50 töötaja heaolule;
 - on esitatud ühe organisatsiooni poolt või mitme organisatsiooni koostöös, mh võivad ühisprojekte esitada ettevõtete liidud, tehnopargid, ettevõtluslinnakud jms;
 - omavad jätkusuutlikkuse potentsiaali, pakkudes välja püsivaid ja jätkuvaid lahendusi ja ei korda sama programmi raames varasemalt rahastatud tegevusi¹⁵.
- Võimalike sekkumistegevustena näeme näiteks*:
- i. era- ja avaliku sektori juhtide ja tippjuhtide hulgas töö-, pere- ja eraelu tasakaalu ühitamist toetavate meetmete väljatöötamist või piloteerimist;
 - ii. vanemate lapsehoolduspuhkuselt tööturule naasmise sujuvamaks tegemise ning kodusolevate vanemate tööalase identiteedi säilimist ja/või enesetäiendamist toetavate meetmete väljatöötamist või piloteerimist;
 - iii. oma organisatsiooni, tegevusvaldkonna või piirkonna töö-, pere- ja eraelu tasakaalu olukorra ja muutmisvajaduste analüüsi, sekkumisvõimaluste kaardistamist või tegevuste piloteerimist;
 - iv. organisatsiooni- või organisatsioonide grupile vajaduspõhise (tegevusele peaks eelnema ka vastav vajalikkuse analüüs) lapsehoiu tingimuste loomist (nt lapsehoiule ruumide kohandamist, lapsehoidja pakkumist, lastenurga loomist lapse ajutiseks töökeskkonnas viibimiseks);
 - v. tööandjate poolt isadusidentiteeti ja aktiivset isadust toetavate meetmete väljatöötamist ja piloteerimist.

* Loetelu ei ole lõplik ega kohustuslik

¹⁵ Saadaval eesti keeles: <http://www.sm.ee/et/projektid>

- Konkreetsete näidetega praktiliste lahenduste kohta on võimalik tutvuda:
 - (2) Töö- ja pereelu ühitamine Euroopa Liidus: [Soolise võrdõiguslikkuse edendamine erasektoris. Euroopa heade praktikate ja meetodite kogumik](http://elik.nlib.ee/wp-content/uploads/2014/11/SE_2014_3.pdf)
 - (3) Kasu ja tasakaal: soolise võrdõiguslikkuse edendamise retseptiraamat Eesti ettevõtete juhtidele: http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sooline_vordoiguslikkus/tooelu/retseptiraamat_12_08_2010.pdf

Tootluse esitamise tähtaeg ja abikõlblikkuse periood

- (1) Projektitaotluste esitamise tähtaeg on **25. mai 2015 kell 12:00 kohaliku aja järgi (EET)**. Taotlused tuleb esitada kehtestatud vormil koos kõigi asjakohaste lisadega.
- (2) Taotlusvoorst rahastatavate projektide tegevused ja kulud muutuvad abikõlblikuks alates projekti rahastamisotsuse langetamisest Sotsiaalministeeriumi poolt.
- (3) Taotlusvoorst rahastatud projektide kestus võib olla maksimaalselt **1-6 kuud** ja kõik projekti tegevused **peavad olema lõppenud hiljemalt 31.03.2016**.

Toetuste piirmäärad

- (1) Eraldatava toetuse kogusumma on **93 000 eurot**.
 - Ühe projekti minimaalne toetussumma on **5 000 eurot** ja maksimaalne toetussumma on **20 000 eurot**.
- (2) Toetuse maksimaalne määr on 90% abikõlblikest kuludest valitsusvälistele organisatsioonidele ja 85% kõikidele teistele taotlejatele. See tähendab, et omafinantseeringu minimaalne määr on 10% abikõlblikest kuludest valitsusvälistele organisatsioonidele ja 15% teistele taotlejatele.
- (3) Toetust võidakse käsitleda kui vähese tähtsusega riigiabi vastavalt Euroopa Komisjoni määruse (EÜ) nr 1407/2013 artiklile 2. Enne vähese tähtsusega riigiabi andmist teavitab Sotsiaalministeerium projekti elluviijat sellest. Erinevatest allikatest saadud vähese tähtsusega riigiabi kogusumma ei tohi ületada 200 000 eurot mis tahes kolme eelarveaasta pikkuse aja jooksul. Taotlejale antud vähese tähtsusega riigiabi suurust saab kontrollida Rahandusministeeriumi juures peetavast riigiabi ja vähese tähtsusega abi registrist (vt. <http://www.fin.ee/riigiabi>).

IV TOETUSE TAOTLEMINE, NÕUDED TAOTLUSELE JA TAOTLEJALE

Taotluse esitamine

- (1) Taotleja esitab projektitaotluse hiljemalt käesolevale väiketoetuskeemi lisataotlusvooru kehtestatud tähtajaks digitaalselt ja digiallkirjastatuna Sotsiaalministeeriumi kehtestatud taotlusvormil märgusõnaga **„Norra toetuste väiketoetuskeem – sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja pereelu tasakaal“** e-posti teel aadressile info@sm.ee. Teave digitaalalkirja kohta on leitav aadressil <http://www.id.ee/>.
- (2) Digitaalse allkirjastamise võimaluse puudumisel võib taotluse esitada ka paber kandjal allkirjastatuna kahes eksemplaris (üks märgistatud kui „originaal“ ja teine märgistatud kui „koopia“) saates või tuues taotluse Sotsiaalministeeriumisse aadressil Gonsiori 29, Tallinn 15027 ning edastades taotlusdokumentatsiooni elektroonilise koopia e-posti teel aadressile info@sm.ee.
- (3) Pärast tähtaega saabunud taotlusi arvesse ei võeta. Samuti ei arvestata taotleja e-posti serveri tõrgete tõttu pärast tähtaega saabunud taotlusi või sama päeva postitemplit kandvaid taotlusi, mis jõuavad Sotsiaalministeeriumisse peale kehtestatud tähtaega.

- (4) Juhend (koos kõigi asjakohaste lisadega) on elektrooniliselt kättesaadav Sotsiaalministeeriumi Norra finantsmehhanismi 2009-2014 teemalisel kodulehel: <http://www.sm.ee/et/aktuaalne>.

Abikõlblike taotlejate kirjeldusja taotlejale esitatavad nõuded

- (1) Taotlema on oodatud Eestis juriidilise isikuna registreeritud avaliku või erasektori ärilised või mitteärilised asutused ja valitsusvälised organisatsioonid* ning Eestis tegutsevad valitsustevahelised organisatsioonid.
- (2) Taotlejal peavad olema teadmised, oskused, kogemused ning majanduslik suutlikkus projekti elluviimiseks ning projektijuht, realselt elluviidav ajakava ja tegevused eesmärkide saavutamiseks.
- (3) Projekti partneriteks võivad olla avaliku või erasektori ärilised või mitteärilised asutused ja valitsusvälised organisatsioonid, mille esmane asukohamaa on kas Eesti, Norra, mõni teine finantsmehhanismi abisaajariik (Läti, Leedu, Tšehhi, Slovakkia, Poola, Ungari, Bulgaaria, Rumeenia, Sloveenia, Küpros, Malta, Horvaatia) või Venemaa. Samuti võivad partneriteks olla mis tahes valitsustevahelised organisatsioonid, mis on aktiivselt seotud projekti rakendamisega ja aitavad sellele tõhusalt kaasa. Partneritel on projekti elluvijaga ühine majanduslik või sotsiaalne eesmärk, mis saavutatakse selle projekti rakendamise teel. Taotleja ja partnerite tegevused ja vastutus projekti ellu viimisel on selgelt määratletud, selle kindlustamiseks on projekti elluvijaga kohustatud enne projekti rahastamislepingu allakirjutamist sõlmima partnerluslepingud kõigi oma projekti partneritega. Projekti partneri kulud hüvitatakse sarnaselt projekti elluvijale kuludokumentide alusel. **NB!** **Projekti partneriks ei ole projektile teenust osutav organisatsioon, kes oma töö eest projekti elluvijale arve esitab.** Lähtuvalt Norra Finantsmehhanismi eesmärgist kahepoolseid suhteid Norra ja abisaajariikide vahel tugevdada, eelistame hindamisel projekte, mis selle eesmärgi täitmisele otseselt kaasa aitavad (nt läbi ekspertide, partnerite vms kaasamise Norra Kuningriigist). Samuti hindame kõrgelt kõiki koostöös tehtud projekte (ka Eesti organisatsioonide koostööprojekte). Tegevuste tõhususe tõstmiseks võib Sotsiaalministeerium esitada samadele või sarnastele tegevustele toetuse taotluse esitanud organisatsioonidele ühisprojekti ettepaneku.
- (4) Projekti taotlejal ei tohi projektitaotluste esitamise tähtpäeva seisuga olla riiklike maksude ja sotsiaalkindlustuse maksete võlgnevusi (allikas: Maksu- ja Tolliameti elektrooniline andmebaas).
- (5) Projekti taotleja ja partneri(te) osas ei tohi olla käimas (sund)likvideerimismenetlust ega tehtud pankrotiotsust, organisatsiooni tegevus ei tohi olla peatunud ning teda ei tohi olla süüdi mõistetud ametialases süüteo, pettuses, rahapesus, korrupsioonis või kuritegelikus ühenduses osalemises.

* Valitsusväliste organisatsioonidena (*non-governmental organisations ehk NGOs*) mõistetakse käesoleva avatud taotlusvooru raames juriidilise isikuna moodustatud mitteärilise eesmärgiga vabatahtlikke mittetulundusühinguid ja sihtasutusi, mis on sõltumatud kohalikust, regionaalsest ja keskvalitsusest, avaliku sektori asutustest, poliitilistest parteidest ja äriühingutest. Religioosseid institutsioone ja poliitilisi parteisid ei käsitleta valitsusväliste organisatsioonidena.

Taotlusele esitatavad nõuded

- (1) Projektitaotlus koosneb vormikohasest taotlusest (lisa 1: taotlusvorm), millele on lisatud järgmised dokumendid:
 - lisa 1A: vormikohane detailne eelarvetabel;
 - projektijuhi ja soolise võrdõiguslikkuse eksperdi ja teiste valdkondlike ekspertide (olemasolul) CV
 - projekti partneri(te) kinnituskiri (lisa 4: projekti partneri kinnituskiri) projektis osalemise kohta, maksuvõlgnevuste puudumise ning oma tegutsemisvõimelisuse kohta (*partneri(te) olemasolul*).
- (2) Taotlus on nõuetekohane, kui:

Sotsiaalministeerium
Gonsiori 29
15027 TALLINN
info@sm.ee

- toetust on taotletud käesolevast taotlusvoorst toetatavatele tegevustele (vt toetuse andmise eesmärgid ja oodatav tulemus);
- toetust taotletakse käesolevas taotlusvoorus seatud piirmääradega sätestatud määras;
- projekti kestus on minimaalselt **1 kuu** ning maksimaalselt **6 kuud**;
- projekti eelarves ette nähtud omafinantseering vastab käesolevas taotlusvoorus seatud minimaalsele piirmäärale;
- projekti abikõlblikud tegevused ei ole alanud enne rahastusotsuse langetamisest Sotsiaalministeeriumi poolt ning lõpevad hiljemalt **31.03.2016**.
- taotluses esitatud andmed on täielikud ja õiged;
- taotlus vastab kõigile teistele haldus- ja abikõlblikkuskriteeriumitele (lisa 2: haldus- ja abikõlblikkuskriteeriumite kontroll-leht);
- taotlus ja muud asjakohased dokumendid on allkirjastatud allkirjaõigust omava isiku poolt.

V TAOTLUSE MENETLEMINE

Taotleja ja taotluse nõuetele vastavaks tunnistamine

- (1) Iga avatud taotlusvooru raames saabunud projektitaotluse osas saadab Sotsiaalministeeriumi programmi peaspetsialist projektitaotluses nimetatud kontaktisiku e-posti aadressile kinnituse projektitaotluse kättesaamise kohta.
- (2) Sotsiaalministeerium kontrollib esitatud projektitaotluste vastavust taotlusvooru juhendis toodud haldus- ja abikõlblikkuskriteeriumidele (lisa 2: haldus- ja abikõlblikkuskriteeriumide kontroll-leht) ning koostab seejärel protokollilise otsuse, mis projektitaotlused suunatakse edasi sisulisele hindamisele ja mis lükatakse tagasi.
- (3) Kui projektitaotluses esineb puudusi, mis takistavad taotluse täieliku haldus- ja abikõlblikkuskriteeriumidele vastavuse kontrolli läbiviimist, määrab Sotsiaalministeeriumi programmi peaspetsialist taotluse esitajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui puudus kõrvaldatakse määratud tähtaja jooksul, loetakse taotlus tähtaegselt esitatuks. Kui puudust ei kõrvaldata tähtaegselt, jäetakse taotlus läbi vaatamata ja ei suunata edasi sisulisele hindamisele. Nimetatud otsust on taotlejal võimalik vaidlustada halduskohtus 30 kalendripäeva jooksul peale vastavasisulisest otsusest teadasaamist.

Projektitaotluste hindamine ja otsuse tegemine

- (1) Iga haldus- ja abikõlblikkuskriteeriumidele vastava taotluse vaatavad läbi kaks Sotsiaalministeeriumist sõltumatut ja erapooletut eksperti, kes hindavad projekti eraldi vastavalt taotlusvoorus avaldatud valikukriteeriumidele ja hindamisvormile (lisa 3: hindamisleht). Ekspertide antud punktide keskmise punktisumma alusel moodustatakse projektide paremusjärjestus. Kui ekspertide poolt antud punktide erinevus on suurem kui 30% suuremast punktiskoorist, hindab nimetatud projektitaotlust kolmas sõltumatu ekspert. Sellisel juhul kasutatakse kahe lähima punktitemuleme keskmist projektide paremusjärjestuse koostamiseks.
- (2) Ekspertide hinnangute tulemusena tekib paremusjärjestatud projektide loetelu, mis esitatakse Sotsiaalministeeriumi poolt moodustatud taotlusvooru valikukomisjonile.
- (3) Valikukomisjon on Sotsiaalministeeriumi poolt moodustatud vähemalt kolmest asjakohase pädevusega inimesest koosnev komisjon, kellest vähemalt üks ei ole Sotsiaalministeeriumi töötaja. Valikukomisjon võib põhjendatud juhtudel projektide paremusjärjestust muuta, teha ettepaneku taotlus mitte rahuldada või teha otsuse, et projekt saab rahastust juhul kui mõni tegevus projektist välja võtta, esitades üksikasjaliku muudatuste põhjenduse valikukomisjoni koosoleku protokollis. Kui selline muudatus põhjustab projekti tagasilükkamise, informeeritakse projektitaotluse esitajat kirjalikult muudatuse põhjendusest.
- (4) Valikukomisjon kinnitab programmi raames rahastamiseks soovitatavate projektide nimekirja ja esitab selle Sotsiaalministeeriumile.

Projektitaotluse heakskiitmine või rahuldamata jätmine

- (1) Valikukomisjoni ettepaneku alusel langetab Sotsiaalministeerium otsuse(d), milliseid projekte rahastatakse ning millised projektitaotlused jäetakse rahuldamata.
- (2) Programmi peaspetsialist teavitab kõiki taotlejaid valikuprotsessi tulemusest 2 nädala jooksul pärast otsuse langetamist Sotsiaalministeeriumi poolt ja avalikustab tulemused Sotsiaalministeeriumi Norra finantsmehhanismi kodulehel <http://www.sm.ee/et/sooline-vordoiguslikkus-ning-too-ja-pereelu-tasakaal>. Mitterahastatud projektitaotluste puhul edastab Sotsiaalministeerium projektitaotluse esitajale vastava haldusotsuse koopia koos tagasisidega projektitaotluse peamistest puudustest, mitterahastamise põhjustest ja otsuse edasikaebamise võimalusest.
- (3) Peale projektide rahastamise otsuse vastuvõtmist sõlmib Sotsiaalministeerium rahastatud projektide elluvijatega projektilepingud vastavalt haldusmenetluse seaduse peatükile 7.

Projektilepingu muutmise või lõpetamine

- (1) Sotsiaalministeerium või projekti elluvijaga võib algatada projektilepingu muutmise, kui projekti aruandluse esitatud andmetest või muudest objektiivsetest asjaoludest selgub, et muudatuste tegemine on vajalik projekti eduka elluviimise tagamiseks.
- (2) Sotsiaalministeerium võib algatada projektilepingu muutmise või lõpetamise, kui selgub, et toetuse edasine andmine ei ole põhjendatud.
- (3) Projekti elluvijaga võib projektilepinguga kinnitatud projekti eelarvet või tegevusi ilma projektilepingu muutmise taotlust esitamata muuta eelnevalt Sotsiaalministeeriumiga kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kooskõlastades, kui kinnitatud eelarve kululiike ei muudeta projekti elluviimise jooksul kumulatiivselt iga muudetava kulurea lõikes rohkem kui 10%. Juhtimiskulutuste eelarverea muutmise soovi korral nimetatud erisus ei kehti.

VI TOETUSE KASUTAMINE

Kulude abikõlblikkus

- (1) Projekti abikõlblikkuse periood on projektilepingus sätestatud ajavahemik, millal projekti tegevused algavad ja lõpevad ning projekti teostamiseks vajalikud kulud tekivad.
- (2) Abikõlblikkuse periood algab projekti rahastamisotsuse allkirjastamise kuupäevast ning lõpeb hiljemalt 31.03.2016.
- (3) Projektide abikõlblikud tegevused ja kulud on projekti elluvijaga või projekti partneri poolt tegelikult tehtud kulud, mis vastavad järgmistele kriteeriumitele:
 - tehakse projektilepingus sätestatud projekti abikõlblikkuse esimese ja viimase kuupäeva vahel;
 - on seotud projektilepingu objektiga ja on märgitud projekti planeeritud detailses eelarvetabelis;
 - on proportsionaalsed ja vajalikud projekti rakendamiseks;
 - kasutatakse üksnes projekti eesmärgi (-märkide) ja selle oodatud tulemus(t)e saavutamise eesmärgil viisil, mis on kooskõlas säästlikkuse, tulemuslikkuse ja tõhususe põhimõtetega;
 - on eristatavad ja kontrollitavad, eelkõige läbi kajastamise projekti elluvijaga raamatupidamisdokumentides, ja määratud kindlaks vastavalt selle riigi kohaldavatele raamatupidamise standarditele, kus projekti elluvijaga on asutatud, ning vastavalt heale raamatupidamistavale;
 - vastavad kohaldatavate maksu- ja sotsiaalõigusaktide nõuetele.
- (4) Kuludid käsitletakse tehtutena, kui kulu kohta on esitatud arve, see on makstud ja selle objekt kohale toimetatud (kaupade puhul) või teostatud (teenuste ja tööde puhul). Erandkorras loetakse kulud, mille kohta on arve esitatud abikõlblikkuse viimasel kuul, samuti tehtuks abikõlblikkuse kuupäeval, kui kulud makstakse 30

kalendripäeva jooksul abikõlblikkuse lõppkuupäevast. Üldkulud ja seadmete kulum loetakse tehtuks, kui neid kajastatakse projekti elluviija raamatupidamises.

(5) **Projekti abikõlblikud otsekulud** on need kulud, mis on otseselt seotud projekti rakendamisega ja mille projekti elluviija ja/või projekti partner eristab vastavalt oma raamatupidamistavale ja tavapärasele sise-eeskirjadele projekti kuludena, ja mida saab seetõttu otse projekti kuludena kirjeldada:

- projekti tööjõukulu (brutopalk + tööandja maksud), mis vastab projekti elluviija ja projekti partneri tavalisele töötasupoliitikale. Riigi administratsiooni töötajate vastavad palgakulud on abikõlblikud ulatuses, milles need on seotud selliste tegevuste kuludega, mida asjakohane avaliku sektori asutus ei teostaks, kui asjaomast projekti ei oleks ette võetud;
- projektis osalevate isikute reisi- ja päevarahad, tingimusel et need on kooskõlas projekti elluviija ja projekti partneri reisikulude tavapraktikaga ja siseriiklike regulatsioonidega;
- uute või kasutatud seadmete kulu, tingimusel et seda amortiseeritakse vastavalt projekti elluviija ja samalaadsete esemete suhtes kohaldatavale heale raamatupidamistavale. **NB! Arvesse saab võtta üksnes selle osa kulumist, mis vastab projekti kestusele ja tegelikule kasutuse määrale projekti eesmärkidel;**
- maa ja kinnisvara ostmine või ehitustegevus, kui sel on projekti eesmärkidega otsene seos ning see ei ületa 10% projekti abikõlblikest kogukuludest. Maa ja kinnisvara soetamisega seotud täpsemad reeglid on kirjas Norra finantsmehhanismi 2009-2014 rakendusmääruse artiklis 7.5;
- tarvikute kulud ja väikevahendite kulud, tingimusel, et need on projektiga selgelt seotud ja rahaliselt eristatavad;
- muude projekti elluviija poolt projekti elluviimise eesmärgil sõlmitud lepingutega kaasnevad kulud;
- projektilepinguga igale projektile kehtestatud nõudmistest otseselt tulenevad kulud, sh avalikustamise ja informatsiooni levitamise kulud, projekti tegevuste hindamise ja auditiga seotud kulud, materjalide tõlkimise ja paljundamise kulud.

(6) **Projekti abikõlblikud kaudsed kulud** (üldkulud) on kõik abikõlblikud kulud, mis oma olemuselt ei ole otseselt seotud projekti konkreetsete tegevustega või mida ei saa sellega otseselt seostada (näiteks halduskulud, mille puhul on raske määrata konkreetsele põhitegevusele suunatud summat). Abikõlblike kaudsete kulude puhul kohaldatakse ühtset kindlat määra (inglise k *flat-rate*), mis on 15 % abikõlblikest otsestest personalikuludest, ilma et projekti elluviijalt nõutaks kohaldatava määra kindlaksmääramise arvutamist, st arvutatakse otseste tööjõukulude baasilt ilma eelneva statistilise keskmise kalkulatsioonita ja aluseks võetakse konkreetse projekti otsesed personalikulud.

Siia alla kuuluvad (loetelu on lõplik):

- Projekti administreeriva personali (näiteks projekti assistent, raamatupidaja, meediaspetsialist, IT abi, personalitöötaja jne) tööjõukulu;
- bürootarbed;
- sidekulud (telefon, faks, post);
- infotehnoloogia (serverid ja võrgud) ja kontoritehnika hooldus- ja remondikulud;
- kommunaalkulud (küte, vesi, elekter, ruumide koristamine);
- ruumide rent;
- valveteenus;
- maamaks;
- ainult projektiga seotud pangakontode avamise ja haldamise kulud ning ülekandetasud, kui eraldiseisev pangakonto on projektis vajalik.

Punktis 6 loetletud kulud ei ole võimalik projekti abikõlblike otsekuludena esitada.

(7) **Projekti mitteabikõlblikud kulud** on:

- intress võlalt, võla teenindamise tasud ja viivised;
- finantstehingute tasud ja muud puhtalt finantskulud (pangaülekannete, pangakontode ja -kaartide vm teenustasud);

- eraldised kahjumi või võimalike tulevaste kohustuste katmiseks;
 - valuutakursi muutuste kahjum;
 - käibemaks*, mida on projekti taotlejal võimalik ükskõik mis seadusandluses sätestatud viisil tagasi taotleda.
 - *Käibemaks on abikõlblik ainult juhul, kui see on realselt tasutud ning projekti elluviijal ei ole võimalik seda ükskõik mis seadusandluses sätestatud viisil tagasi taotleda;
 - kulud, mis kaetakse muudest allikatest;
 - trahvid, rahalised karistused ja kohtuvaidluste kulud;
 - liigsed või mittevajalikud kulud.
- (8) Igal projektil peab olema kohustuslik **rahaline omafinantseering**, mis on valitsusvälistel organisatsioonidel minimaalselt 10% projekti kogumahust ja kõigil teistel taotlejatel 15% projekti kogumahust.
- (9) Valitsusvälistel organisatsioonidel on lubatud arvata omafinantseeringu hulka ka mitterahaline panus vabatahtliku töö näol, mis võib moodustada kuni 50% nõutud omafinantseeringu minimaalsest mahust. NB! Vabatahtliku tööna kajastatavat kulu ei arvestata projekti kaudsete kulude arvetamise aluseks oleva otsese personalikulu hulka. Nimetatud mitterahalise panusena käsitletakse vastava ametikoha keskmist tööjõukulu koos kohustuslike sotsiaalkindlustuse maksetega ning arvestuse aluseks on Fontes PMP OÜ poolt läbi viidav iga-aastane ametikohtade palgauuring¹⁶. Konkreetse ametikoha arvestusliku tööjõukulu kohta saab infot ka käesoleva avatud taotlusvooru kontaktisikutelt.

VII TOETUSE VÄLJAMAKSMISE TINGIMUSED JA ARUANDLUS

Toetuse väljamaksmine

- (1) Projekti elluviija esitab projektilepingu sõlmimisel programmioperaatorile toetuse ettemakse taotluse, mis moodustab maksimaalselt 80% projektitoetuse kogumahust.
- (2) *Väljamakse taotlus* on projekti elluviija vormikohane kirjalik avaldus, mis esitatakse programmioperaatorile projekti elluviija poolt toetuse väljamakse tegemiseks ja/või saadud ettemakse kinnikatmiseks. Projekti elluviija peab väljamakse taotlusele lisama programmioperaatori poolt nõutud kulu tõendavate dokumentide koopiad, kulude tasumist tõendavate dokumentide koopiad ja tasutud kulu tõendavate dokumentide nimekirja. Väljamakse taotlus peab sisaldama kõiki väljamakse taotluses näidatud perioodil projekti elluviimiseks realselt tehtud ja tõendatud abikõlblikke kulusid.
- (3) Sotsiaalministeerium peab kinni kuni projekti lõpparuande heakskiitmiseni viimase toetuse osamakse, mis moodustab vähemalt 20% projektile eraldatud projektitoetuse kogumahust.
- (4) Toetuse väljamakse teostatakse proportsioonis projektilepingus sätestatud toetuse määraga.
- (5) Projekti elluviija vastutab toetuse edasikandmise eest projekti partneri(te) kontole.

Projekti aruandlus

- (1) Projekti lõppedes esitab projekti elluviija hiljemalt 40 tööpäeva jooksul Sotsiaalministeeriumile projekti lõpparuande, mis hõlmab nii sisuaruannet kui ka finantsaruannet.
- (2) Sotsiaalministeerium kontrollib 20 tööpäeva jooksul lõpparuande laekumisest, kas projekti lõpparuanne on vormikohane ja nõuetekohaselt täidetud. Puuduste mitteesinemisel kinnitab Sotsiaalministeerium projekti aruande.

¹⁶ Vt. <http://www.fontes.ee/est/fontesest/uut/113>

- (3) Puuduste esinemisel aruannetes annab Sotsiaalministeerium projekti elluviijale mõistliku tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Toetuse tagasinõudmine ja tagasimaksmine

- (1) Toetuse tagasinõudmisel ja tagasimaksmisel ning rikkumistest teavitamisel lähtutakse Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2006. a määrusest nr 278 „Toetuse tagasinõudmise ja tagasimaksmise ning toetuse andmisel ja kasutamisel toimunud rikkumisest teabe edastamise tingimused ja kord“.
- (2) Vastavalt Norra finantsmehhanismi 2009-2014 rakendusmääruse artiklile 7.16.2 peavad kõik projektide elluviijad määratlema end hankijaks riigihangete seaduse mõistes ning järgima projekti elluviimisel riigihangete seadust. Vastavalt rakendusmääruse artiklile 7.16.3 peavad ka kohalikust, regionaalsest ja keskvalitsusest, avaliku sektori asutustest, poliitilistest parteidest ja äriühingutest sõltumatud valitsusvälised organisatsioonid elluviidavate hankemenetluste puhul järgima riigihangete korraldamise üldpõhimõtteid (riigihangete seaduse § 3) kasutades rahalisi vahendeid säästlikult ja otstarbekalt ning saavutades hanke eesmärgi mõistliku hinnaga ning tagades konkurentsi korral erinevate pakkumuste võrdlemise teel parima võimaliku hinna ja kvaliteedi suhte. Riigihangete seaduse mittejärgimist või ebakohast järgimist käsitletakse rikkumisena. Juhul, kui programmi rakendamise osana sõlmitud lepingud jäävad alla siseriiklike või Euroopa Liidu riigihangetele seatud piirmäärade või ei mahu kohaldatavate riigihangete seaduste piiridesse, järgib selliste lepingute sõlmimist (sealhulgas sõlmimisele eelnevad protseduurid) ja selliste lepingute tingimused parimaid majanduspraktikaid, sealhulgas vastutus, võimaldab täielikku ja õiglast konkurentsi potentsiaalsete pakujate vahel, näiteks tõhusa hinnavõrdluse teel, ja tagab Norra finantsmehhanismi 2009–2014 ressursside optimaalse kasutuse.

VIII LISAINFORMATSIOON JA KONTAKTID

(1) Infopäeva toimumisaeg

Täpsem info Norra finantsmehhanismist 2009-2014 rahastatava programmi „Sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja pereelu tasakaal“ väiketoetuskeemi lisataotlusvooru infopäeva toimumisaja, asukoha ja päevakava kohta avalikustatakse programmi kodulehel <http://www.sm.ee/et/aktuaalne>.

(2) Kontaktinfo

Küsimused ja päringud, mis puudutavad käesolevat väiketoetuskeemi lisataotlusvooru, palume saata programmi peaspetsialistile. Päringutele vastatakse esimesel võimalusel ja mitte hiljem kui 3 tööpäeva jooksul.

Irje Tammeleht

Võrdsuspoliitikate osakond

Sotsiaalministeerium

e-post: irje.tammeleht@sm.ee, telefon: 626 9814

(3) Viited muudele asjakohastele dokumentidele

- Eesti Vabariigi ja Norra Kuningriigi vaheline Norra finantsmehhanismi rakendamist aastatel 2009-2014 käsitlev vastastikuse mõistmise memorandum¹⁷ (*Memorandum of Understanding on the implementation of the Norwegian Financial Mechanism for the period 2009-2014 between The Kingdom of Norway and The Republic of Estonia*)
- Norra finantsmehhanismi 2009-2014 rakendusmäärus¹⁸
- Norra finantsmehhanismist rahastatud programmi „Sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja pereelu tasakaal“ programmileping¹⁹
- Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismide 2009-2014 kodulehekülg²⁰
- Programmi „Sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja pereelu tasakaal“ programmipartneri Norra laste-, noorte- ja pereasjade direktoraadi kodulehekülg²¹
- Rahandusministeeriumi Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismide 2009-2014 kodulehekülg²²
- Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2006. a määrus nr 278 „Toetuse tagasinõudmise ja tagasimaksmise ning toetuse andmisel ja kasutamisel toimunud rikkumisest teabe edastamise tingimused ja kord“²³

¹⁷ Saadaval eesti keeles: <https://www.riigiteataja.ee/akt/217062011001>

¹⁸ Saadaval inglise keeles: <http://eeagrants.org/Results-data/Results-overview/Documents/Legal-documents/Regulations-with-annexes>

¹⁹ Saadaval inglise keeles: http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Soolise_vordoiquslikkuse_ning_too-ja_pereelu_tasakaalu_programm/ee09_programmileping.pdf

²⁰ <http://eeagrants.org/>

²¹ <http://www.bufetat.no/engelsk/bufdir/>

²² <http://eeagrants.fin.ee/>

²³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/12769549>